

Provinsjale Steaten fan Fryslan
Postbus 20120
8900 HM LJOUWERT

Ljouwert, 1 desimber 2020
Ferstjoerd, **1 DEC. 2020**

Ús merkteken : 01817852
Ôfd/Opjefte : Bioferskaat, lânskip en wetter
Opsteld troch : XXXXXXXXXX
Taheakke(n) : Update Fryske guozze-oanpak 2020

Ûnderwerp : Update Fryske guozze-oanpak 2020 en it net tapassen bonus-malus

Achte leden fan Provinsjale Steaten,

Yn 2014 is troch DS en PS de Fryske guozze-oanpak fêststeld. It doel fan dy oanpak is in reduksje fan de guozzeskea mei 5-10% it jier. Nei in evaluaasje is yn 2017 de útfiering oanskerpe en fêstlein yn de Fryske guozze-oanpak 2017-2020. Op 26 febrewaris 2019 hawwe DS en PS besletten de rintiid fan dy oanpak te ferlingjen oant en mei 2023.

Mei dit brief bringe wy jimme op 'e hichte fan de aktuele sifers yn it guozzedossier. Fierder krije jimme de stân fan saken oer it ferfolch op it ûndersyk fan Altenburg & Wymenga en Sovon út 2019 nei de effekten fan guozzefretterij op 'e groei fan gers.

1. Guozzesifers 2019-2020

Wy hawwe ek dit jier in oersicht makke fan de kearnsifers fan de Fryske guozze-oanpak. Yn taheakke Update 2020 fine jimme dy sifers. Ut de sifers docht bliken dat it tal guozzen wat ôfnommen is, dat it tal bunder mei skea 2% ôfnommen is, dat it tal ferjei-aksjes justjes heger is as ferline jier. It tal trekguozzen dat sketten is by it ferjeien is 36.300. Dat is likernôch itselde as it jier dêrfoar. It sjitten fan guozzen is gjin doel op himsels, mar jout wol in yndikaasje oer de ynspanningen fan grûnbrûkers en jagers om guozzen te ferjeien fan de skeaperselen nei de foerazjegebieten.

It wichtichste punt is lykwols dat de beliedsmjittige winsk ta reduksje fan de skea mei 5-10% net helle is. Foar it earst sûnt de nije guozze-oanpak (2017) is de skea omheech gien yn ferliking mei it gemiddelde fan de twa foargeande jierren. De skea is 10% heger. Ferline jier wie de skea ek in bytsje heger as it jier dêrfoar, mar yn ferliking mei it gemiddelde fan de twa foargeande jierren noch altyd leger.

De gerspriis wie ferline jier twa sint heger as it jier dêrfoar. Troch de hegere skea en de hegere gerspriis is de útbetelle skeafergoeding mei 1,2 miljoen euro omheech gien.

As der wat neier nei de skeasifers sjoen wurdt, wurdt dúdlik dat de skea sawol yn as bûten de foerazjeargebieten tanommen is. Dêrmei soenen wy konfoarm kêst 1.4 lid 13 -15 Beleidsregel Wet natuurbescherming Fryslân it eigen risiko foar grûnbrûkers ferheegje moatte fan 20% nei 50% (de bonus-malusregeling). Dat jildt allinnich bûten de foerazjeargebieten en dan allinnich yn dy WBE's dêr't de skeareduksje net helle is.

Op it earste each soe minder guozzen ek minder skea betsjutte moatte. Meardere, ek bûtenlânske stúdzjes wize lykwols út dat der gjin ien op ien relaasje bestiet tusken it tal guozzen en taksearre skea¹. It waar, hoe hurd oft it gers groeit, it momint dat de guozzen der binne en it momint fan taksaasje kinne bygelyks ek fan ynfloed wêze. Oft en hoe slim dat it gefal west hat, is net te sizzen.

Konfoarm de Beleidsregel kinne wy ôfsjen fan it tapassen fan de bonus-malusregeling as nei ús betinken skeareduksje net goed mooglik west hat fanwegen (û.o.) de waarsomstannichheden fan ferline winter (kêst 1.4 lid 15 ûnder a.). De skea is sawol yn as bûten de foerazjeargebieten tanommen. It liket der dêrom op dat it feroarsake is troch faktoaren dy't sawol bûten as binnen de foerazjeargebieten effekt hân hawwe. BIJ12 Faunazaken jout as ferklearring foar it tanimmen fan de skea de drûchte fan 2020. De gersgroei kaam min op gong. It gers bleau dêrtroch koart en de guozzen koenen de gersgroei om samar te sizzen byhâlde. Ek hie de drûchte as effekt dat it fermogen fan it gers om de skea yn te heljen nei 't de guozzen ôfset wienen minder wie as oars. De konklúzje dy't dêrút lutsen wurde kin is dat it tanimmen fan 'e skea yn seizoen 2019-2020 op syn minst foar in part it gefolch is fan de drûchte ferline maitiid (en dat is de perioade dat de winterguozzen der noch binne, benammen de paugoes en de skiere goes). Wy sjogge fierder gjin direkte relaasje mei de ferjei-ynspanningen bûten de foerazjeargebieten. Dy binne krekt wat tanommen. Om dy redenen binne wy fan betinken dat it net reedlik is om de grûnbrûkers in heger eigen risiko op te lizzen en sjogge wy ôf fan it tapassen fan de bonus-malusregeling.

2. *Ferfolchûndersyk guozzeskea en gersgroei en ûndersyk nei ferbettering taksaasjes troch BIJ12*

Mei ús brief fan 17 desimber 2019 hawwe wy jimme steaten ynformearre oer de resultaten fan it ûndersyk nei it effekt fan it ferjeien fan guozzen op 'e skea (briefnr. 01712911). Ien fan de opfallendste konklúzjes út it ûndersyk wie dat op 80% fan de ûndersochte perselen mooglik (hast) gjin skea troch guozzefretterij oan it gewaaks is. Sa't wy yn dat brief oanjûn ha, binne wy yn petear gien mei BIJ12 Faunazaken mei it fersyk it ûndersyk mei faasje te werheljen. En dan op in gruttere skaal en ek yn oare provinsjes. BIJ12 hat dat oppakt en set fan 't winter útein mei de útfiering. Foar it útwurkjen fan de ûndersyksopset, it útfieren fan de mjittingen en it ynterpretearjen fan de resultaten wurdt gearwurking socht mei ûnôfhinklike gerskesperts, grûnbrûkers en taksaasje buro's.

¹ Bygelyks:

a. Buij, R en K. Koffijberg, 2019. Ganzen en ganzenschade in Nederland. Overzicht van kennis en kennishiaten voor effectief beleid. Wageningen, Wageningen Environmental Research, Rapport 2965.
b. Latour, J.B., M. Pot en J. Stahl, 2019. Effecten van verjaging op vraatschade door ganzen in Fryslân. A&W-rapport 2571. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden & Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

De provinsjes Fryslân, Noard-Hollân en Utert stypje dat ûndersyk mei in finansjele bydrage. Nei ferwachting binne de resultaten fan dat ûndersyk ein 2021 ree. It kin wêze dat BIJ12, yn ôfstimming mei de provinsjes op dat stuit beslút it ûndersyk mei in jier te ferlingjen.

Parallel oan dat ûndersyk is BIJ12 ek útein set mei in kwaliteitstrajekt gerslântaksaasjes. It doel fan dat trajekt is om de kwaliteit fan it taksaasje proses te garandearjen. Beëage wurdt om mei alle oanbelangjende partijen oerienstimming te berikken oer taksaasje rjochtlinen, kwaliteitsboarging troch taksaasje buro's en in transparante weromkeppeling nei de provinsjes. Utgongspunten binne dat taksaasjes betrouber, presis, transparant en praktysk útfierber wêze moatte. Troch it beheljen fan grûn brûkers, provinsjes, taksaasje buro's en ferskate eksperts by dat trajekt, wurdt garandearre dat alle beskikbere kennis en ekspertize sa goed mooglik ynset wurdt en dat draachflak foar de resultaten sa breed mooglik is. Nei ferwachting binne de resultaten ek fan dat ûndersyk ein 2021 ree.

Wy geane derfan út jimme mei dit brief foldwaande ynformearre te hawwen.

Deputearre Steaten fan Fryslân,

drs. A.A.M. Brok, foarsitter

R.E. Bouijus - Riemersma, MBA MCM, sekretaris

Fryske guozzeoanpak –
update november 2020

Disclaimer

In deze update 2020 zijn de resultaten van de Fryske guozzeoanpak over 2019-2020 weergegeven. Deze resultaten zijn vrijwel geheel op orde maar nog niet allemaal gevalideerd. Daarom hebben ze nog een voorlopige status. De definitieve cijfers worden in de update van 2021 gepubliceerd. De resultaten uit 2018/19 zijn in deze update volledig bijgewerkt.

Inhoud

Leeswijzer.....	4
Samenvatting.....	5
1. Inleiding	7
2. Aanpak.....	7
3. Korte samenvatting provinciaal beleid.....	7
4. Foerageergebieden, aantallen, verjaging en kosten.....	8
Foerageergebieden.....	8
Aantalsontwikkelingen – winter.....	9
Aantalsontwikkelingen – winter seizoenspatronen	10
Aantalsontwikkelingen – zomer.....	12
Schade, schadeoppervlakte en schadekosten	13
Bestrijding	17
Populatiebeperking gedurende het broedseizoen.....	20
5. Gebruikte bronnen.....	21
Bijlage 1 - drogestofprijzen.....	22

Leeswijzer

Deze update van de Fryske Guozzeoanpak gaat over het beleidsjaar 2019-20. De update is gericht op het actualiseren en aanvullen van de monitorgegevens. Beschreven worden de veranderingen in (1) aantallen bezoekende ganzen, (2) de ganzenschade en kosten en (3) de maatregelen ter voorkoming en bestrijding van ganzenschade.

Dankzegging

Het FRS-systeem van de FBE-Fryslân heeft ons weer goede diensten bewezen. We zijn de heren P. en R. de Vries erkentelijk voor de ondersteuning. Wij danken bovendien de vrijwillige WBE-ers in Fryslân voor hun bereidheid de door hen verzamelde informatie deel te laten uitmaken van deze update.

Ook zijn de [REDACTED] van BIJ12

Faunazaken ons behulpzaam geweest bij het verstrekken, interpreteren en publiceren van de financiële informatie. Daarvoor bedanken wij hen hartelijk.

[REDACTED] (SOVON) hebben ons op verschillende wijzen ondersteund bij het beschikbaar stellen en interpreteren van de aantallen zomer- en winterganzen. Daarvoor dank. Wij danken ook de vrijwillige SOVON-tellers in Fryslân voor hun bereidheid de telinformatie deel te laten uitmaken van deze update.

Ook dank aan de heer [REDACTED] voor zijn inspanningen bij het samenstellen van deze update en het ter beschikking stellen van de foto op de voorzijde.

Samenvatting

In Fryslân zijn gedurende het hele jaar ganzen aanwezig. Er wordt onderscheid gemaakt tussen zomer- en winterganzen. Zomerganzen broeden in Fryslân. Ze zijn er in lage aantallen, maar ze veroorzaken wel bovengemiddelde schade omdat ze hier juist het hele grasgroeiseizoen zijn. Winterganzen, die in het hoge noorden broeden, trekken na afloop van het broedseizoen naar zuidelijker gebieden, waaronder Fryslân. Hier blijven ze deels tot in het (late) voorjaar. Een deel van de vogels trekt door om te overwinteren in België, Frankrijk, Groot-Brittannië, Spanje en zuidelijk Duitsland. Winterganzen zijn in Fryslân in grote aantallen aanwezig tussen oktober en mei en veroorzaken vooral op het einde van de winter en in het begin van het grasgroeiseizoen veel schade.

De meeste ganzensoorten en -populaties zijn in aantal toegenomen sinds het laatste kwart van de vorige eeuw, nadat verschillende soorten in de decennia daarvoor sterk waren gedecimeerd. Deze toename wordt vooral veroorzaakt door een beter voedselaanbod als gevolg van graslandverbetering in de landbouw en door klimaatverandering. Daardoor zijn de levensomstandigheden in zowel de broed- als overwinteringsgebieden verbeterd.

De Fryske Guozzeoanpak

In 2014 is de Fryske Guozzeoanpak vastgesteld voor de periode tussen oktober 2014 en de winter 2019/20. Op 26 februari 2019 heeft Provinciale Staten besloten de looptijd van de Fryske guozzeoanpak te verlengen tot en met 2023. In de Fryske Guozzeoanpak wordt onderscheid gemaakt tussen zomer- en winterganzen omdat de aanpak verschillende acties vraagt. De beleidsinzet van de Fryske Guozzeoanpak is vooral gericht op het laten afnemen van de ganzenschade met 5 - 10% per jaar. In de beleidsperiode zijn tussenevaluaties uitgevoerd in 2016 en 2017. In de daaropvolgende update 2018 zijn de cijfers uit de tussenevaluatie 2017 met betrekking tot de aantallen ganzen, schadebedragen en verjagingsacties bij de zomer- en winterganzen in Fryslân geactualiseerd.

Deze Update 2020 voor bevat een actualisatie van de kerncijfers van de Fryske guozzeoanpak, te weten ganzenaantallen, ontwikkelingen in de schade en verjagingsacties.

Conclusies

De uitvoering van de Guozzeoanpak over de winterperiode 2019/20 is geactualiseerd met de meest recente gegevens. De schadecijfers zijn nog niet helemaal compleet voor het zomerseizoen 2020. De ganzenschade in het afgelopen winterseizoen is hoger dan in de twee seizoenen daarvoor, maar het blijft nog beneden de hoge waarden van 2015/16 en 2016/17. De schade in het winterseizoen 2019/20 bedraagt 38,5 miljoen kilogram droge stof. Dat betekent een toename ten opzichte van het gemiddelde uit de voorgaande twee seizoenen (afgerond 35 miljoen) met 10,3%. Hiermee wordt de doelstelling van het beleid in de Fryske Guozzeoanpak om vraatschade jaarlijks te verlagen met 5 - 10% dit seizoen niet gehaald. Een mogelijke verklaring voor de toegenomen schade is de droogte van afgelopen zomer. Hierdoor kwam de grasgroei langzamer op gang en was het herstellend vermogen van het gras minder.

Kerngegevens (opgaves voor de zomer 2020 hebben nog een voorlopig karakter)

Winter	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20
Gem. aantal winterganzen (N vogels) ¹	354.500	357.000	405.000	319.000	334.600	290.500
Opbrengstderving (kg DS) ³	31,6 miljoen	43,3 miljoen	43,5 miljoen	34,7 miljoen	35,1 miljoen	38,5 miljoen
Uitgekeerde winterschade (euro) ³	7,2 miljoen	8,7 miljoen	10,3 miljoen	7,7 miljoen	8,5 miljoen	9,7 miljoen ⁵
Aantal geschoten ganzen (N vogels) ⁴	17.300	24.600	12.400	32.300	36.100	36.300
Zomer	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Aantal zomerganzen (N vogels) ²	37.400	42.700	53.300	56.700	64.000	62.400
Opbrengstderving (kg DS) ³	1,4 miljoen	1,5 miljoen	1,2 miljoen	1,3 miljoen	1,6 miljoen	In behandeling
Uitgekeerde zomerschade (euro) ³	271.500	303.500	268.500	273.600	298.700	In behandeling
N eieren behandeld	26.000	34.000	47.600	41.700	38.100	31.750
Aantal geschoten ganzen (N vogels) ⁴	36.400	36.800	28.400	31.100	28.400	>15.900

Noten: ¹ Het gemiddelde winteraantal: geteld tussen september en maart – mei (afhankelijk van de soort).

² De jaarlijks getelde aantallen rond half juli.

³ Winterschade is gebaseerd op de taxaties in april en de eerste helft van mei, zomerschade op de taxaties in september.

⁴ Winterafschot vindt plaats in november, december, januari en februari en zomerafschot in de maanden maart tot en met oktober.

Vanwege deze systematisch afwijkend gedefinieerde periodes zijn de schade- en afschotcijfers daarmee geen getrouwe afspiegeling van (de gevolgen van) het voorkomen van zomer- en winterganzen.

⁵ Dit is de stand van zaken tot en met oktober 2020: nog niet alle getaxeerde winterschade over het seizoen 2019/20 was op dat moment al uitgekeerd.

1. Inleiding

Op 24 september 2014 is de Fryske Guozzeoanpak door Provinciale Staten vastgesteld. Daarbij is afgesproken te komen tot evaluaties in 2016 en 2017. In de evaluatie van 2017 is als aanbeveling geformuleerd om jaarlijks een update te maken waarin de kerngegevens omtrent de Fryske guozzeoanpak worden geëvalueerd. Sinds 2018 is deze Update jaarlijks opgesteld.

In februari 2019 hebben Provinciale Staten besloten de looptijd van de Fryske Guozzeoanpak te verlengen tot en met 2023. Daarbij zijn beleid en uitvoering niet gewijzigd.

2. Aanpak

De Update 2020 bestaat uit de bijgewerkte cijfers van aantalsontwikkeling, schadeontwikkeling, verjaagacties en mate van afschot. Met deze kerngegevens wordt inzichtelijk gemaakt hoe uitvoering is gegeven aan de ganzenaanpak en of het gestelde doel is bereikt.

De aanpak ten aanzien van informatie-inwinning, soortselectie, definities, aanpak van tellingen, correcties op het ontbreken van tellingen en het aandeel binnen en buiten foerageergebieden is in de evaluaties 2016 en 2017 gedetailleerd behandeld. Die aanpak is voor de updates 2018, 2019 en 2020 ongewijzigd gebleven.

3. Korte samenvatting provinciaal beleid

De Provincie Fryslân heeft met de Fryske Guozzeoanpak ingezet op enerzijds de bescherming van de winterganzen en anderzijds een (drastische) afname van de ganzenschade. De beleidskeuzes zijn gebaseerd op het bereiken van een balans tussen enerzijds bescherming van de internationale populaties winterganzen en anderzijds verminderen van de overlast en schade ten gevolge van zowel deze winterpopulaties als van de broedende ganzenpopulaties. Vooral de populaties van de brand- en grauwe gans veroorzaken steeds meer schade. De brandgans is in het verleden sterk toegenomen en maakt momenteel zo'n 60% uit van het totaal aantal winterganzen in Fryslân. De brandgans is echter ook een strikt beschermde soort, die alleen onder voorwaarden mag worden geschoten (derogatie onder de Europese Vogelrichtlijn). In 2014 is de brandgans voor het eerst opgenomen als soort die in Fryslân mag worden geschoten bij het verjagen met ondersteunend afschot. Omdat dit effect zou kunnen hebben op de populatie zijn er ook 'stevige' beschermende maatregelen genomen, o.a. door de instelling van foerageergebieden en soortspecifieke foerageergebieden, waar de ganzen rust hebben en niet verjaagd mogen worden. De Fryske Guozzeoanpak 2017-2020 is daarnaast ook gericht op het reduceren van de schade van beide soorten.

De doelstelling van het beleid in de Fryske Guozzeoanpak is om vraatschade door vooral winterganzen jaarlijks te verlagen met 5 - 10% om daarmee te komen tot een maatschappelijk geaccepteerde schadehoogte. Om fluctuaties in schadeniveau enigszins te dempen wordt dit percentage berekend over het gemiddelde van de twee voorgaande jaren. Daarbij wordt rekening gehouden met de duurzame instandhouding van de internationaal beschermde ganzenpopulaties.

Via monitoring en evaluatie worden de resultaten getoetst aan de doelstelling. In 2016 en 2017 zijn evaluaties uitgevoerd en gepubliceerd. De evaluatie 2017 heeft geleid tot een aanscherping van het beleid om de schade te reduceren. De balans tussen beschermen en bestrijden van schade is hiermee wat meer bij het laatste aspect gelegd. Tegelijk is ook de bescherming verder geconcretiseerd door een systematiek waarbij de maximale aantallen ganzen die met ondersteunend afschot mogen worden geschoten zijn vastgelegd en worden geborgd. Hiermee wordt gezorgd dat er

niet te véél ganzen geschoten kunnen worden waardoor de instandhoudingdoelen in gevaar zouden kunnen komen.

Ten opzichte van het in 2014 vastgestelde beleid zijn in 2017, op hoofdlijn, de volgende veranderingen doorgevoerd:

- De oppervlakte ganzenfoerageergebieden is met 10% verkleind tot 20.700 hectare en de ligging en begrenzing van deze foerageergebieden zijn geoptimaliseerd;
- De winterrust voor ganzen is in heel Fryslân afgeschaft;
- Jagers hebben, binnen de wettelijke kaders, maximale mogelijkheden gekregen om verjaging met ondersteunend afschot te intensiveren (bijv.: niet levende lokvogels zijn toegestaan, ondersteunend afschot is toegestaan vanaf een half uur voor zonsopkomst, er is de mogelijkheid gecreëerd om te werken met ganzenverjaagteams);
- Het eigen risico voor schade is buiten ganzenfoerageergebieden verhoogd van 5% naar 20%

In 2019 is een volgende tussenevaluatie gedaan. Uit het onderzoek dat voor deze evaluatie is uitgevoerd bleek dat ingezette intensivering van verjaging van ganzen van schadepercelen naar foerageergebieden lijkt te werken. Ook bleek uit de cijfers in de rapportages dat de ganzenschade na inwerkingtreding van de Fryske Guozzeoanpak 2017-2020 twee jaar op rij daalde (24% en 7%). Daarentegen werd in het onderzoek ook gevonden dat op 80% van de onderzochte percelen nauwelijks tot geen gewasschade lijkt te bestaan als gevolg van ganzenvraat, afgezet tegen het moment van maaien van de eerste snede. Naar aanleiding hiervan is BIJ12 Faunazaken gestart met een herhaling van dit onderzoek, om meer duidelijkheid te krijgen over deze bevinding.

4. Foerageergebieden, aantallen, verjaging en kosten

Foerageergebieden

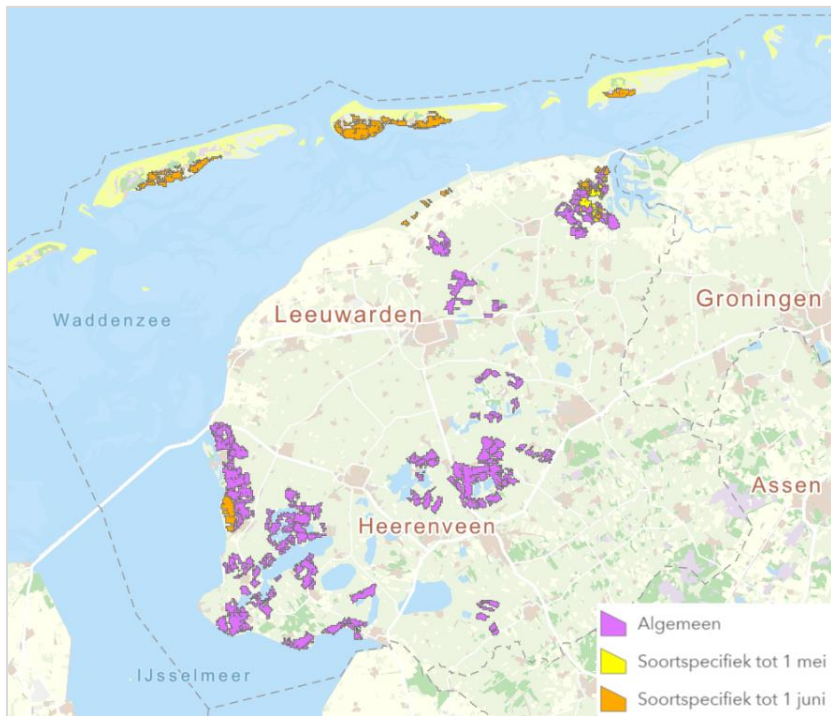
In Fryslân zijn ganzenfoerageergebieden ingesteld waar ganzen niet mogen worden verstoord of verjaagd en waar ze in alle rust kunnen foerageren. Doel hiervan is ganzen te beschermen en om de schade aan grasland te beperken door deze te concentreren. De deelname aan de foerageergebieden is op basis van vrijwilligheid.

In 2017 heeft GS, als onderdeel van de aangescherpte ganzenaanpak de foerageergebieden opnieuw begrensd. Deze zijn hierbij kleiner in omvang geworden (figuur 1). Provinciale Staten hebben besloten dat het oppervlak foerageergebied maximaal 20.700 hectare mag bedragen. Dit is 10% minder dan het oppervlak in de voorgaande jaren. Samen met de reductie in oppervlak is een optimalisatie van de ligging van de foerageergebieden gerealiseerd. Hiermee kan het beschikbaar areaal optimaal benut worden.

PS heeft ook criteria vastgesteld waaraan de nieuwe foerageergebieden moeten voldoen. Deze zijn:

- (1) de foerageergebieden moeten robuust zijn;
- (2) ze moeten in de nabijheid van belangrijke slaapplekken voor ganzen liggen;
- (3) in die gebieden moet al sprake zijn van hoge gewasschade;
- (4) er moeten geen of weinig “witte vlekken” in liggen;
- (5) de foerageergebieden moeten niet in de buurt van bebouwing, bomen of wegen liggen.

Vanwege de verlenging van de looptijd van de Fryske guozzeoanpak tot en met 2023 is ook de begrenzing van de ganzenfoerageergebieden verlengd. De begrenzing is via een besluit van Provinciale Staten ongewijzigd opgenomen in de Verordening Wet natuurbescherming Fryslân.

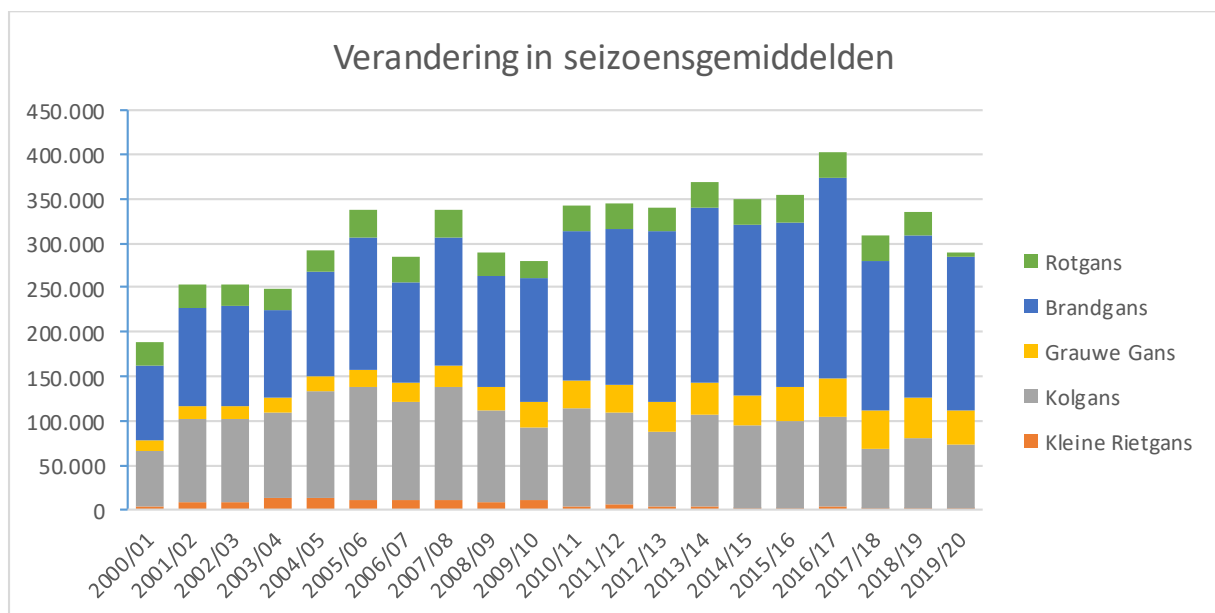

Figuur 1. Foerageergebieden ganzen met ingang van het winterseizoen 2017/18.

Link: <https://frvslan.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=2531142cdd5344aa9d399cf453c11b08>

Aantalsontwikkelingen – winter

De gemiddelde aantallen ganzen in Fryslân zijn tot en met het winterseizoen 2016/17 gestegen (figuur 2). In de afgelopen drie winterseizoenen na 2016/17 zijn de aantallen beduidend lager. De aantallen in het winterseizoen 2019/20 zijn vergelijkbaar met de aantallen van 2004-2010. De aantallen kleine rietganzen en rotganzen blijven laag. Bij de andere drie soorten zijn de verschillen klein t.o.v. het seizoen er voor.

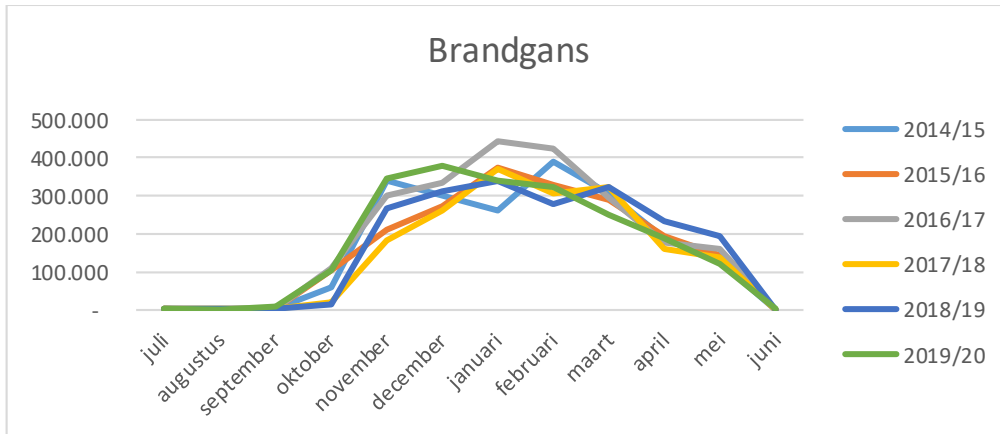

Figuur 2. Veranderingen in de seizoensgemiddelden van de soorten van de Fryske Guozzeoanpak vanaf de winter 2000/01 (opgave SOVON). Seizoensgemiddelden zijn een afspiegeling van het ganzenbezoek over het hele winterhalffjaar, niet te verwarren met aantallen die op één moment als maximum aanwezig zijn.

Aantalsontwikkelingen – winter seizoenspatronen

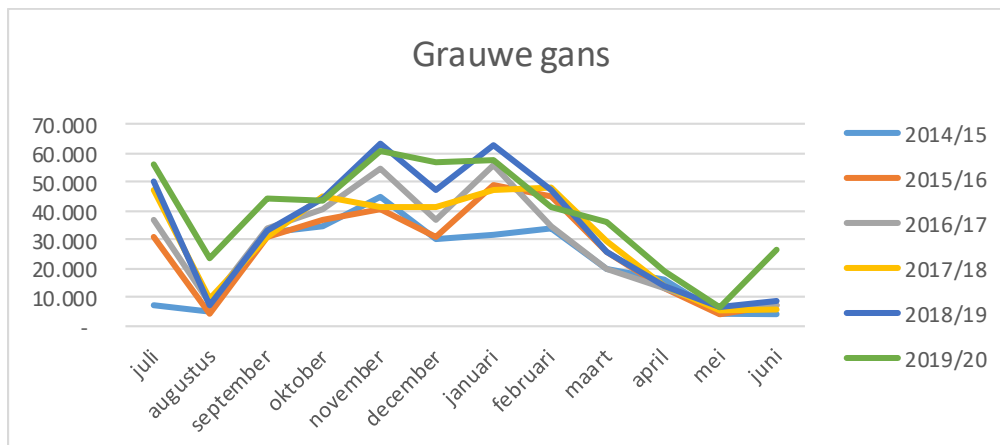
De maandelijkse aantallen van de 5 ganzensoorten van de afgelopen zes winterseizoenen laten het volgende zien

1. *Brandganzen* arriveerden in seizoen 2019/20 weer veelal in oktober; net als in de seizoenen voor 2017/18 (figuur 3). Hiermee lijkt de latere aankomst van de afgelopen twee seizoenen niet door te zetten. De hoogste aantallen werden geteld in november en december. Daarna beginnen de aantallen te minderen. In de periode juni – september zijn er bijna geen brandganzen in Fryslân.

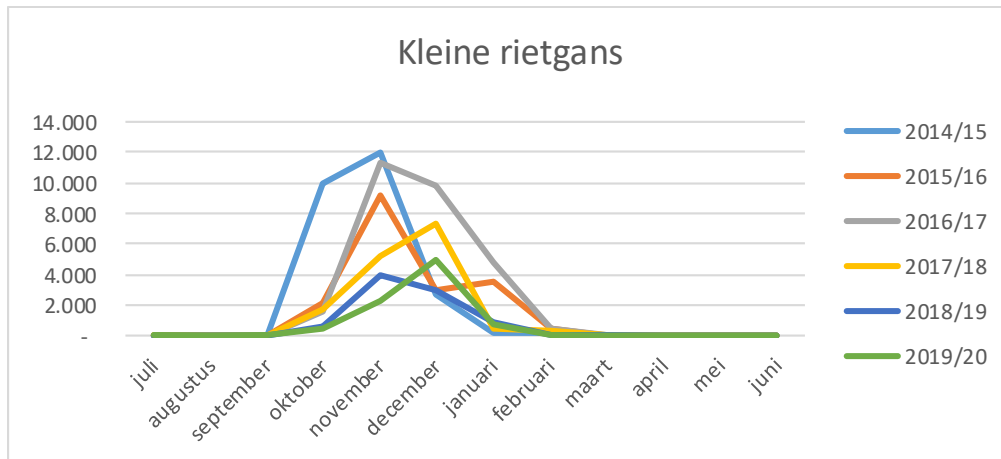
Figuur 3. De maandelijkse aantallen brandganzen in Fryslân tussen juli 2014 en juni 2020 (opgave SOVON).

2. *Grauwe ganzen* zijn weinig aanwezig in mei, juni en augustus (figuur 4), maar juist wel weer veel in juli. Het gaat dan in juli om grote aantallen ruiende vogels uit de ons omringende landen. De aantallen grauwe ganzen zijn hoog. Tussen september en februari met piekaantallen in november en januari. De aantallen beginnen vanaf februari te minderen. In de zes gepresenteerde seizoenen zijn de aantallen in juli en december van jaar op jaar gestegen.

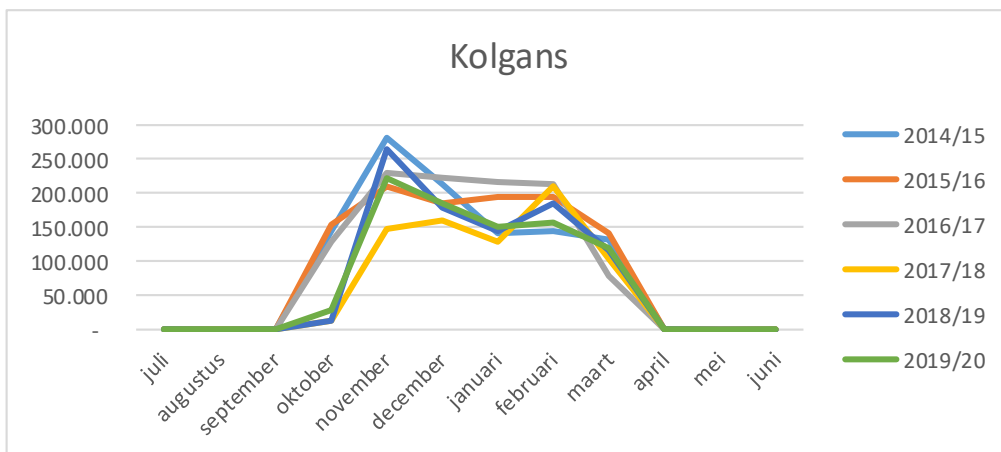
Figuur 4. De maandelijkse aantallen grauwe ganzen in Fryslân tussen juli 2014 en juni 2020 (opgave SOVON).

3. De aantallen *kleine rietganzen* zijn de afgelopen jaren in oktober en november sterk geminderd (figuur 5). Ook de aantallen in januari zijn lager ten opzichte van vorige jaren. Kleine rietganzen slaan Fryslân in toenemende mate over en vliegen in een keer door naar de overwinteringsplekken in België. De piek in het voorkomen van de soort in Fryslân is verschoven van oktober-november naar november-december.

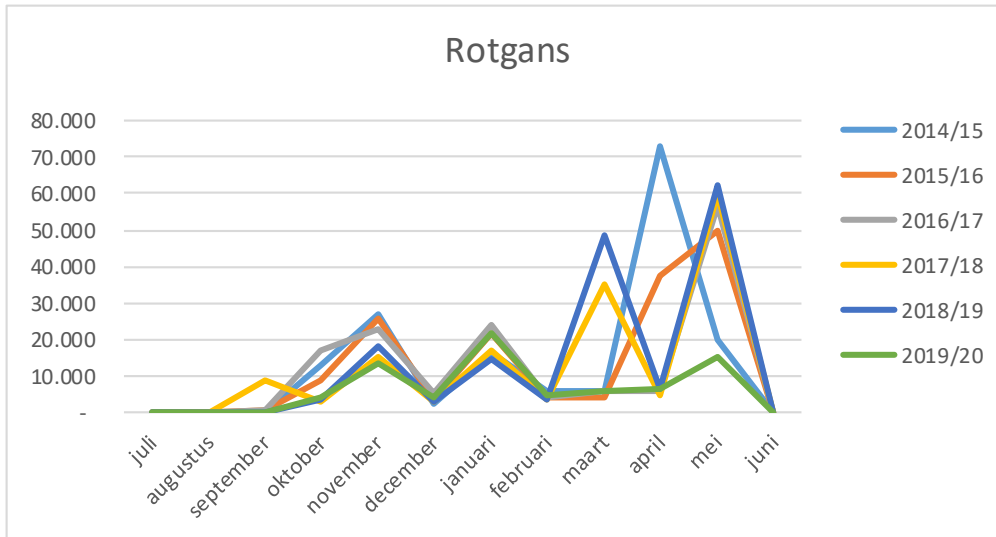
Figuur 5. De maandelijkse aantallen kleine rietganzen in Fryslân tussen juli 2014 en juni 2020 (opgave SOVON).

4. De *kolgans* arriveerde eigenlijk altijd begin oktober in Fryslân, maar de laatste drie seizoenen is die aankomst verschoven naar november (figuur 6). Ze blijven tot in maart in Fryslân. De hoogste aantallen zijn aanwezig in november-december.

Figuur 6. De maandelijkse aantallen kolganzen in Fryslân tussen juli 2014 en juni 2020 (opgave SOVON).

5. De aantallen *rotganzen* zijn het afgelopen seizoen een stuk lager dan de voorgaande jaren. Ze arriveren in oktober en vertrekken in mei. De pieken in november, januari en mei houden bij deze soort waarschijnlijk verband met de vaste hoogwatertellingen; in de overige maanden wordt minder vaak geteld op de Waddeneilanden (figuur 7).

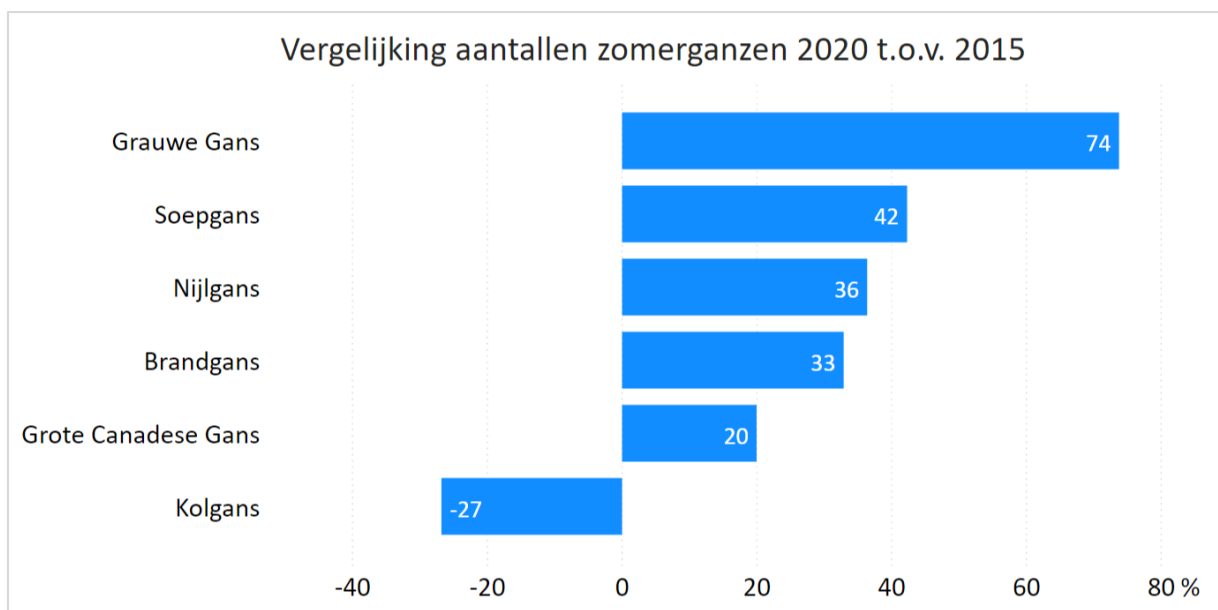

Figuur 7. De maandelijkse aantallen rotganzen in Fryslân tussen juli 2014 en juni 2020 (opgave SOVON).

Aantalsontwikkelingen – zomer

De resultaten van de julitelling 2020 zijn vrijwel volledig; van enkele telgebieden moeten de data nog binnenkomen. De resultaten van de zomertelling 2019 zijn nu definitief geworden. Wat valt op in vergelijking met 2015?

- Het totaal aantal zomerganzen (broedvogels en niet-broedvogels samen) is met 67% toegenomen. Deze toename is voornamelijk toe te schrijven aan Grauwe gans (figuur 8).
- Bij Kolgans en Rotgans zien we een afname in vergelijking met 2015. De broedpopulatie kolganzen bedraagt enkele 100-en exemplaren en de broedpopulatie brandganzen ongeveer 2.600 exemplaren.
- Bij de zomertellingen worden vooral grauwe ganzen geteld: 90% van de getelde aantallen (tabel 1).

Figuur 8. Verandering in aantallen zomerganzen (individuen) tijdens de julitelling in 2020 ten opzichte van 2015.

	2009	2015	2016	2017	2018	2019	2020 ¹
Teldekking in %	84%	93%	96%	96%	97%	97%	?
Kleine rietgans	0	0	0	1	0	1	0
Kolgans	189	511	485	361	427	304	374
Grauwe Gans	17.752	32.243	37.125	47.253	49.675	56.057	56.021
Soepgans	326	357	460	666	561	461	508
Indische Gans	2	5	3	17	6	3	6
Sneeuwvangans	0	4	3	1	0	52	0
Grote Canadese Gans	752	1.137	1.020	1.306	1.472	1.759	1.364
Kleine Canadese Gans	0	4	2	2	2	1	2
Brandgans	278	1.986	2.321	2.277	2.635	3.791	2.639
Rotgans	6	25	9	3	12	4	4
Nijlgans	773	1.086	1.284	1.420	1.910	1.521	1.481
Hybride		3	3	5	3	6	0
Totaal	20.078	37.361	42.715	53.312	56.703	63.960	62.399
Verandering t.o.v. 2015 (%)		100	114	143	152	171	167

Tabel 1. Getelde aantallen zomerganzen (individuen) tijdens de jaarlijkse julitellingen. Uitvoering door SOVON en WBE's. De teldekking geeft het percentage van de getelde Sovon-watervogelgebieden weer. ¹Voorlopige resultaten.

De ruimtelijke verspreiding van de verschillende soorten laat sinds 2015 vrijwel steeds hetzelfde beeld zien. Daarom wordt hier volstaan met te verwijzen naar de evaluatie 2017.

Schade, schadeoppervlakte en schadekosten

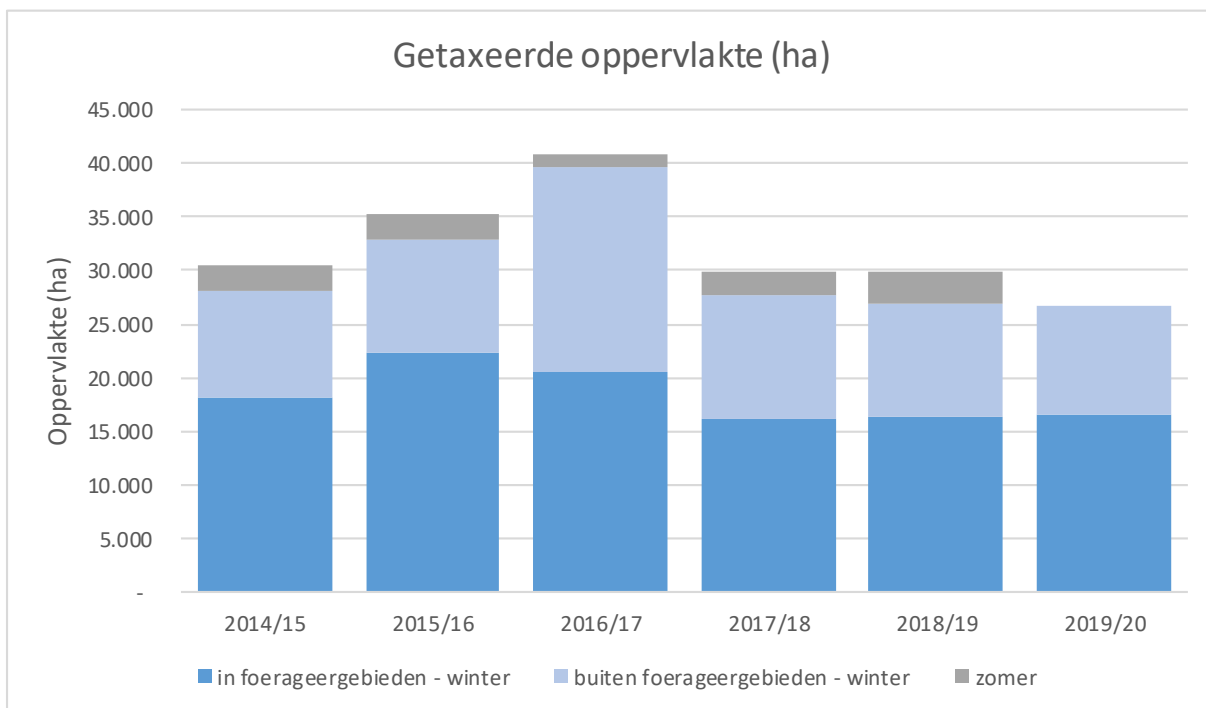
Schade wordt getaxeerd en uitgekeerd binnen en buiten de foerageergebieden. Binnen de foerageergebieden vinden taxaties automatisch plaats. Dit gebeurt rond de tijd van de eerste snee in het voorjaar. Buiten foerageergebieden moet een boer eerst schade melden, waarna ook rond het tijdstip van eerste snee wordt getaxeerd. Als een boer buiten de foerageergebieden niets meldt, wordt er niet getaxeerd en wordt er ook geen tegemoetkoming in schade uitbetaald.

In het seizoen 2016/17 zijn tot nu toe de grootste oppervlaktes schade getaxeerd: ruim 40.000 ha (figuur 9). De schade aan de eerste snede was in 2016/17 toegenomen naar 43,5 miljoen kilogram droge stof (figuur 10), maar is in 2018/19 gedaald naar (afgerond) 35 miljoen kilogram. Afgelopen winter steeg de schade aan de eerste snede naar 38,5 miljoen kilogram.

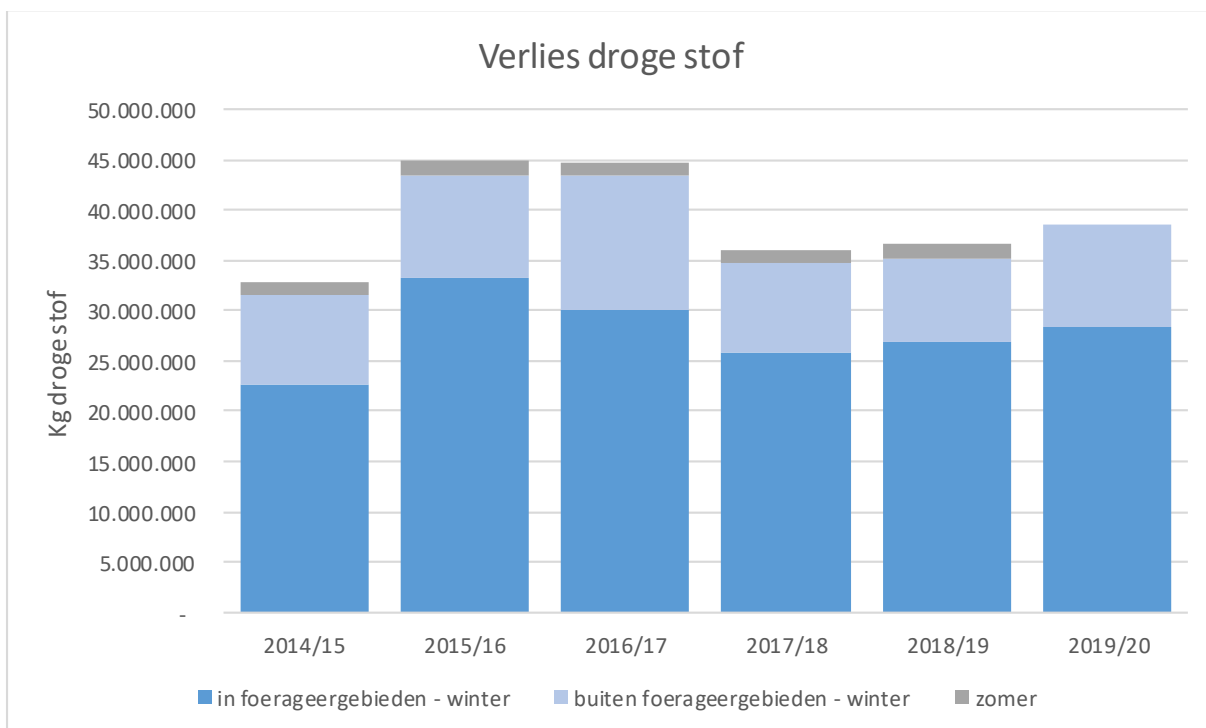
Het beleidsdoel is een schadereductie van jaarlijks 5-10%. Dit wordt berekend over het gemiddelde van de twee voorgaande jaren. In 2019/20 is de schade 38,5 miljoen kilo droge stof. Dat komt overeen met een procentuele toename van 10,3%.

Uit de gegevens van BIJ12 blijkt dat 74% van de schade aan de eerste snede plaatsvindt binnen de foerageergebieden (figuur 11).

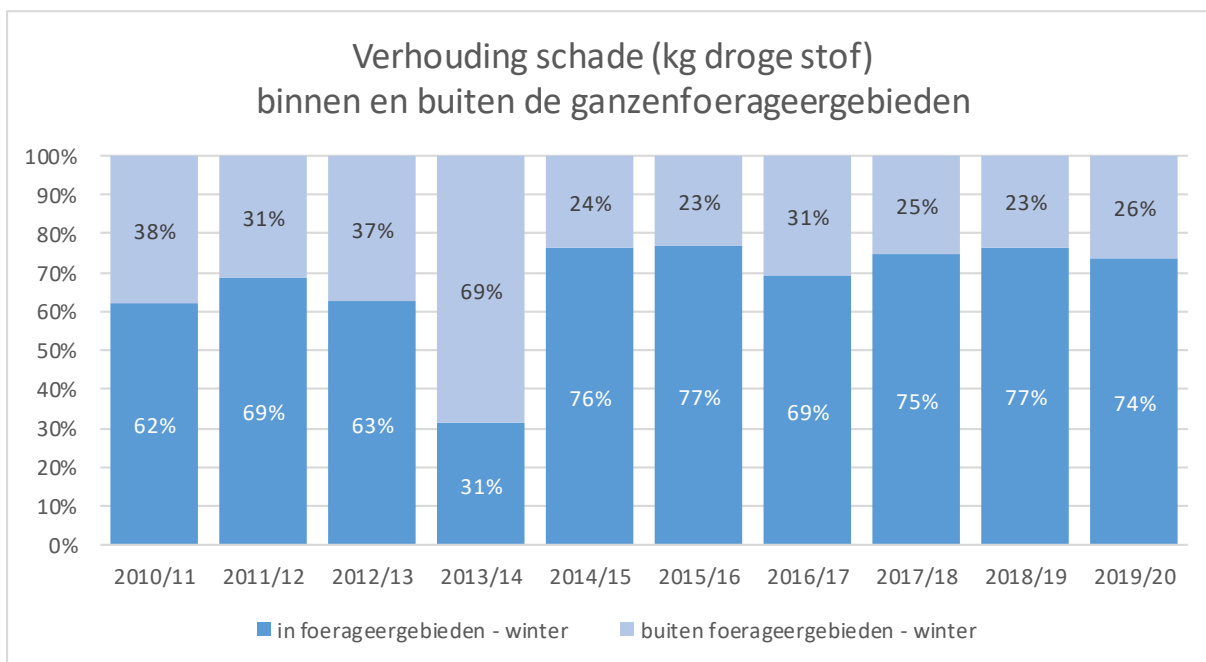
De getaxeerde en uitbetaalde schadebedragen zijn sterker gestegen dan de schade in kg droge stof. Dit komt door een stijging in de grasprijs met twee cent. Bij het huidige schadeniveau betekent een cent stijging of daling een verschil van grofweg een half miljoen euro. (figuren 12, 13 en 14).

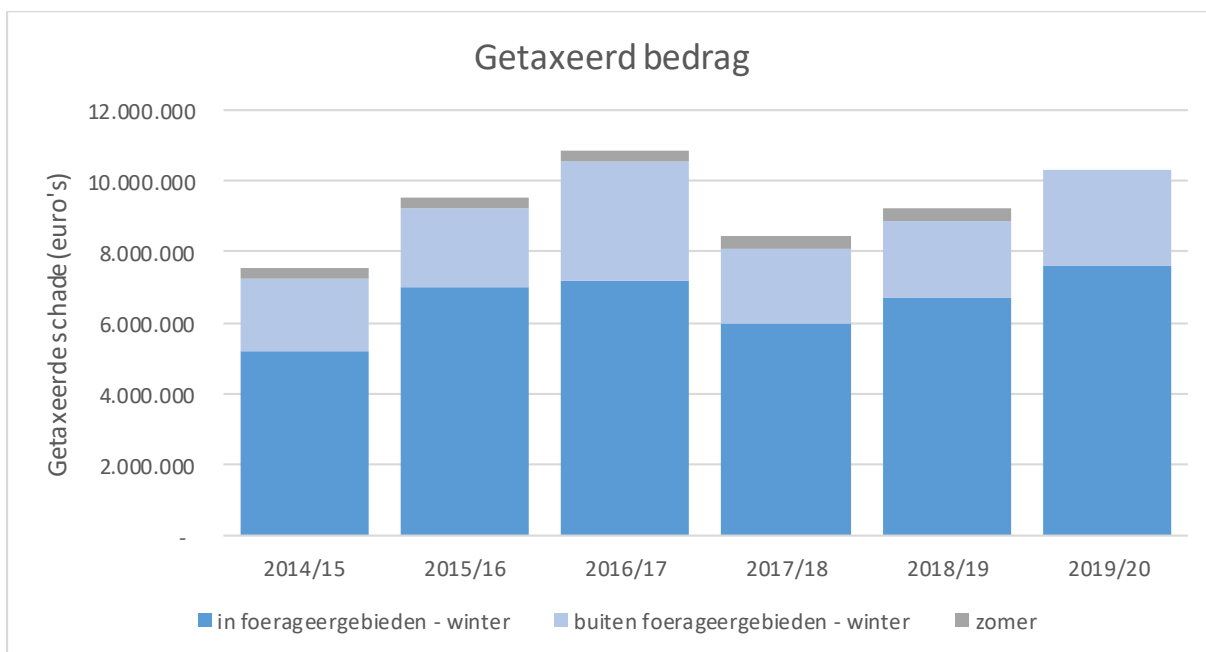
Figuur 9. Om de ganzenschade in beeld te brengen worden jaarlijks wisselende **oppervlaktes getaxeerd** (opgave BII12 Faunazaken). De taxaties 2019/20 zijn deels verwerkt (stand oktober 2020). In de figuur is onderscheid gemaakt tussen binnen of buiten foerageergebieden en zomerschade.

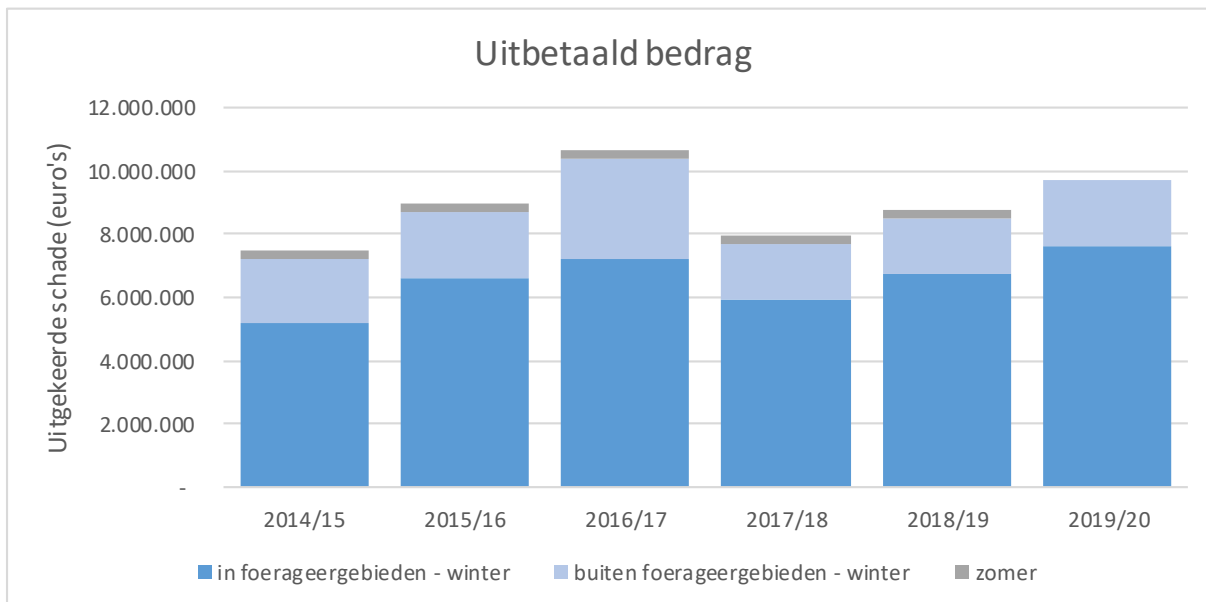
Figuur 10. De jaarlijkse ganzenschade aan de landbouw, gemeten **in kilogrammen droge stof**. De zomerschade van zomer 2020 is nog niet in de figuur opgenomen, omdat de taxaties nog onder verwerking zijn.

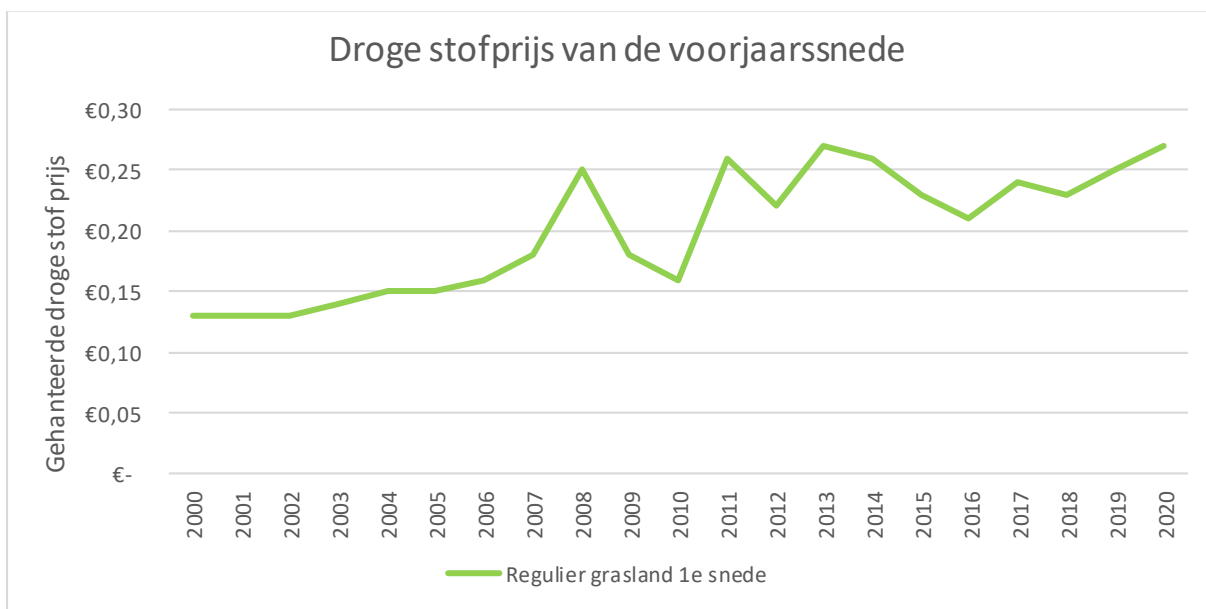
Figuur 11. Verhouding schade aan de eerste snede binnen en buiten foerageergebieden, gemeten **in kilogrammen droge stof**.

Figuur 12. De jaarlijkse ganzenschade aan de landbouw, gemeten in **getaxeerde schadebedragen** sinds het seizoen 2014/15. De zomerschade van zomer 2020 is nog niet in de figuur opgenomen, omdat de taxaties nog onder verwerking zijn.

Figuur 13. De jaarlijkse gezamenlijke schade aan de landbouw, gemeten in uitgekeerde schadebedragen sinds het seizoen 2014/15. De zomerschade van zomer 2020 is nog niet in de figuur opgenomen, omdat de taxaties nog onder verwerking zijn.

Figuur 14. Ontwikkeling van de droge stofprijs van de voorjaarsnede (eerste snede) 2000 t/m 2020.

Schade per wildbeheereenheid

In voorgaande updates zijn per wildbeheereenheid de getaxeerde schades (in kg droge stof) buiten de foerageergebieden opgenomen. Deze informatie werd gepresenteerd vanwege de relatie met de bonus-malusregeling uit de Fryske Guozzeoanpak.

Vanwege de invoering van een nieuw digitaal schademeldsysteem bij BIJ12 Faunazaken (MijnFaunazaken) zijn de locatiegegevens op het moment van schrijven nog niet bekend. Een overzicht van de schades per WBE zal daarom in de volgende Update worden gepresenteerd.

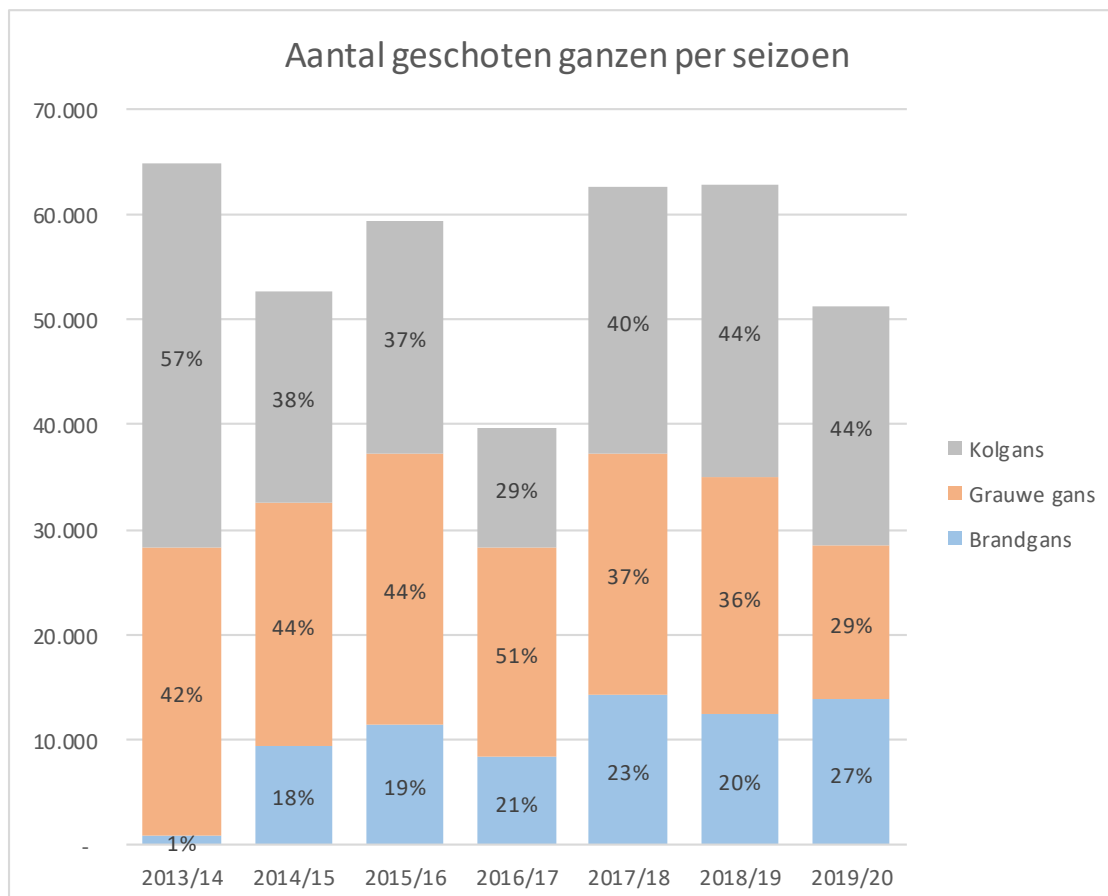
Totale kosten

De kosten van het provinciale ganzenbeleid bestaan grotendeels uit de uitgekeerde schadevergoedingen. Verder wordt aan grondgebruikers die meedoen aan de soortspecifieke foerageergebieden een deelnemerspremie verstrekt van 16,66 euro per ha.

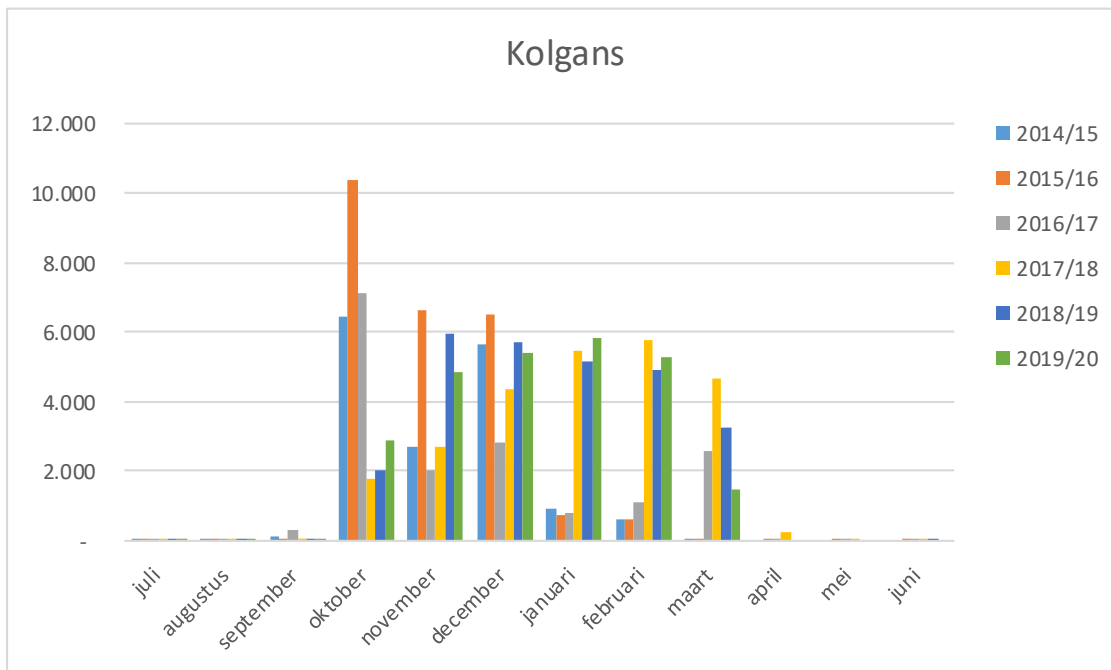
De kosten voor tegemoetkomingen in faunaschade worden betaald uit het Natuurpact. Van deze tegemoetkomingen gaat circa 80% naar ganzenschade. De overige 20% is voor kosten door schade van overig wild, BIJ12 Faunazaken, de Faunabeheereenheid Fryslân, onvoorziene kosten, overige schadekosten e.d.

Bestrijding – geschoten aantallen

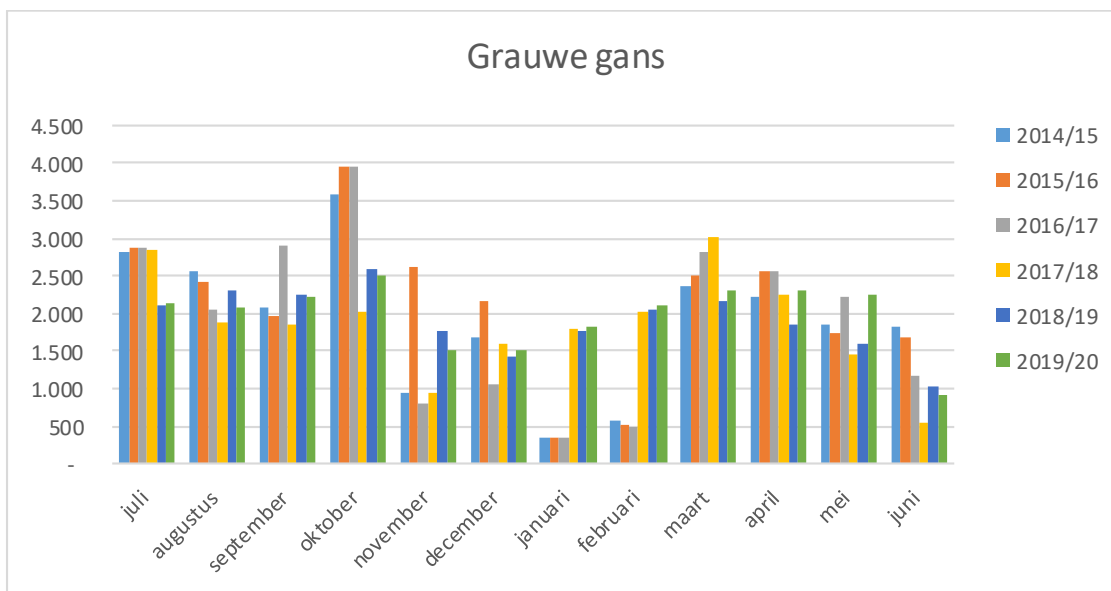
In het afgelopen seizoen 2019/20 zijn ruim 51.000 ganzen geschoten. De aantallen geschoten kolgenzen zijn sinds 2013/14 gedaald van 36.600 naar 22.800 en de aantallen grauwe ganzen van 27.300 naar 14.700. Er worden meer brand ganzen geschoten: van 850 naar 13.800 exemplaren in dezelfde periode. In het seizoen 2017/18 is de rustperiode in de winter buiten de foerageergebieden opgeheven: dat verklaart de hogere geschoten aantallen in die maanden van dat seizoen (figuren 16, 17 en 18). Het schieten van ganzen gebeurt in het kader van verjaging met ondersteunend afschot. Afschot is dus geen doel op zich. Het aantal geschoten ganzen kan, samen met het aantal verjaagacties (zie hierna) wel worden gezien als indicatie voor de inspanningen die jagers en grondgebruikers leveren om schade te voorkomen en bestrijden.

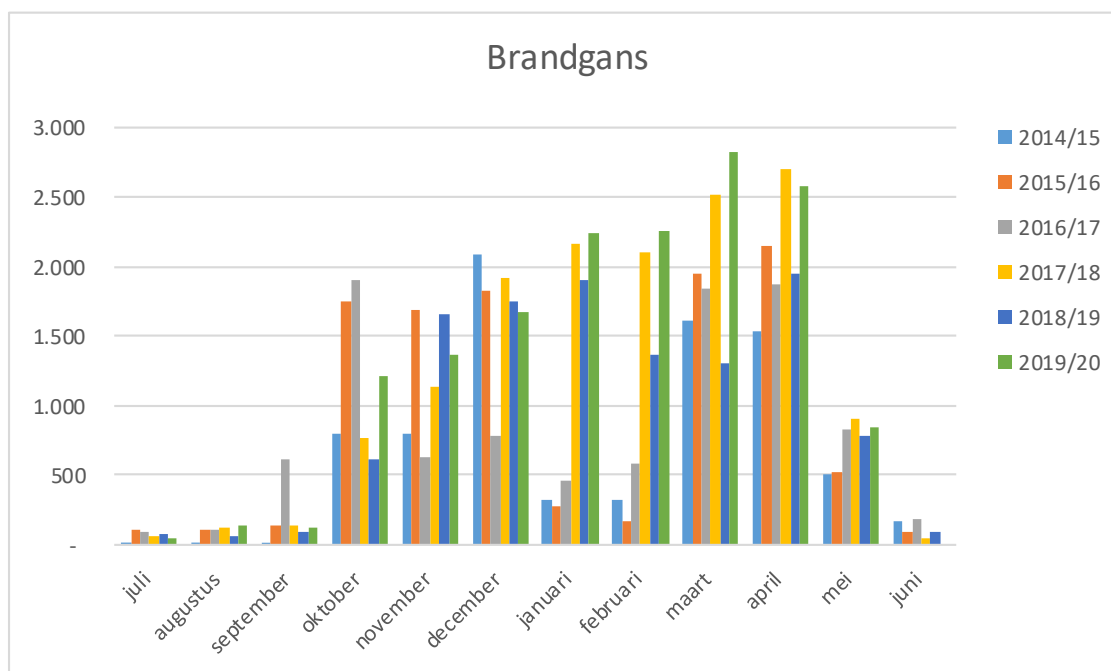
Figuur 15. De jaarlijkse aantallen geschoten kol-, brand- en grauwe ganzen per winterseizoen. Ter info: het seizoen loopt hier van november t/m oktober.

Figuur 16. Maandelijke aantallen geschoten kolganzen per seizoen. Kolganzen werden afgelopen seizoen vooral geschoten tussen november en februari.

Figuur 17. Maandelijke aantallen geschoten grauwe ganzen per seizoen.

Figuur 18. Maandelijke aantallen geschoten brandgansen per seizoen. In de drie meest recente seizoenen zijn in januari en februari fors meer brandgansen geschoten dan in voorgaande seizoenen. Ook de aantallen in maart en april zijn hoger.

Tabel 2. Indicatie van het maandelijks aantal verjaagacties in de jaren 2013 – 2020, waarbij of gansen werden geschoten of onder een ganzenonthefving dan wel -vrijstelling werd verjaagd. Noot: als tijdens één activiteit 3 verschillende soorten zijn geschoten, dan zijn ze in dit overzicht opgenomen als 3 verjaagacties.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Januari	?	6700	1600	700	700	3700	3300	3300
Februari	?	6600	1500	600	1000	3900	4100	3600
Maart	?	3900	3200	2700	3400	4800	4300	4000
April	?	1400	2300	2300	2500	6500	2900	4100
Mei	?	1500	1600	1400	1700	3400	1700	2400
Juni	?	1000	1100	900	1000	900	1100	1400
Juli	?	1800	1700	1600	1800	1800	1900	1200
Augustus	?	1800	1700	1600	1800	2200	2100	?
September	?	1700	1600	1500	1700	2100	2100	?
Oktober	900	3800	4400	3700	2300	2700	2900	?
November	4200	3100	5400	1500	2100	2600	2400	?
December	5600	6500	6000	1900	3200	3000	2800	?
Totaal	>10700	39800	32100	20400	23200	37600	31600	>20000

In de tabel wordt met afgeronde cijfers gewerkt. Hier is voor gekozen omdat inmiddels uit nadere analyse van de Faunabeheereenheid is gebleken dat de aantallen in het systeem geen zuivere afspiegeling zijn van de werkelijkheid. Dit betekent dat het weergeven van exacte cijfers een schijnnaauwkeurigheid weergeeft. Om die reden worden de cijfers afgerond. Ook de cijfers van voorgaande jaren zijn op dezelfde wijze afgerond. Vanaf het seizoen 2017/18 is de winterrustperiode komen te vervallen. Dat is duidelijk terug te zien in het aantal verjaagacties van januari en februari van 2015 tot 2017 (tabel 2). Het effect is te zien bij de geschoten aantallen van alle drie soorten (figuren 16, 17 en 18).

De provincie zet in op intensivering van de verjaging in het voorjaar, omdat dan de aangerichte schade het grootst is. Dit is vanaf 2017/18 goed opgepakt, hoewel we in de maanden april en mei

van 2019 een sterke terugval zagen. Het aantal verjaagacties in deze maanden is in 2020 weer gestegen.

Populatiebeperking gedurende het broedseizoen

Broeden vindt vooral in natuurgebieden plaats. Populatiereductie in natuurgebieden is gericht op het afschieten van koppelvormende of overzomerende ganzen en/of door de eieren te behandelen (prikken, met olie insmeren of vernietigen). In de afgelopen jaren zijn per jaar enkele 10 tot 100-tallen koppelvormers en overzomeraars geschoten, terwijl 26-42.000 eieren per jaar zijn behandeld in de natuurgebieden over heel Fryslân (tabel 3). In de zomers van 2017 en 2018 zijn ruim 41.000 eieren behandeld. In 2019 waren het er 3.500 minder en afgelopen seizoen nog eens 6.000 minder.

De grootste aantallen worden in gebieden van Staatsbosbeheer behandeld. Bij It Fryske Gea schommelen de behandelde aantallen rond de 2-8.000 eieren per broedseizoen. De behandelde aantallen eieren bij Natuurmonumenten namen tot en met 2018 gestaag toe, maar daalden in 2019 sterk naar <650 en zelfs naar 0 in 2020. Mogelijk zijn nog niet alle behandelde eieren van 2020 ingevoerd in het FRS-systeem van de FBE-Fryslân.

Het overgrote deel van de behandelde eieren is ieder jaar opnieuw van de grauwe gans.

Tabel 3. Overzicht van de aantallen behandelde eieren onder de ontheffingen voor broedende ganzen in natuurgebieden (bron FBE-Fryslân).

Gebied	Behandelde eieren						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
It Fryske Gea	5.285	3.904	3.962	7.681	4.155	5.364	2.231
Natuurmonumenten	1.091	1.454	1.625	1.717	2.439	647	0
Staatsbosbeheer	23.161	20.627	27.392	31.579	34.932	30.372	28.965
Overig	?	?	1.017	176	127	1.744	558
Totaal	29.537	25.985	33.996	41.153	41.653	38.127	31.754
Soort							
Brandgans	156	35	599	352	400	137	0
Canadese gans	103	185	235	521	400	358	609
Grauwe gans	14.164	9.783	32.846	39.601	40.700	37.356	31.007
Kolgans	1	0	8	112	114	120	0
Nijlgans	73	47	308	567	39	156	138
Onbekend	15.040	15.935	0	0	0	0	0
Totaal	29.537	25.985	33.996	41.153	41.653	38.127	31.754

5. Gebruikte bronnen

Koffijberg, K. & V. de Boer. 2018. Zomerganzen in de provincie Fryslân in 2016-2018. SOVON-rapport 2018/46. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Provincie Fryslân. 2014. De Fryske Guozzeoanpak 2014. Provincie Fryslân, Leeuwarden.

Provincie Fryslân. 2016. Fryske Guozzeoanpak – evaluatie 2016. Provincie Fryslân, Leeuwarden.

Provincie Fryslân. 2017. Fryske Guozzeoanpak – evaluatie 2017. Provincie Fryslân, Leeuwarden.

Provincie Fryslân. 2018. Fryske Guozzeoanpak – update december 2018. Provincie Fryslân, Leeuwarden.

Provincie Fryslân. 2019. Fryske Guozzeoanpak – update december 2019. Provincie Fryslân, Leeuwarden.

Bijlage 1 - drogestofprijzen

Gehandeerde drogestofprijzen door het BIJ12 Faunazaken: <https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/taxaties-en-schadecijfers/gewasprijzen/>.

Drogestofprijzen vers gras 2003 - 2020

	2003		2004		2005		2006		2007		2008		2009		2010		2011	
Drogestofprijzen gras	Prijs	Opbrengst	Prijs	Opbrengst	Prijs	Opbrengst	Prijs	Opbrengst	Prijs	Opbrengst	Prijs	Opbrengst	Prijs	Opbrengst	Prijs	Opbrengst	Prijs	Opbrengst
<i>Gangbaar gras</i>																		
voorjaarssnede	€ 0,14	150 kg/ds	€ 0,15	150 kg/ds	€ 0,15	150 kg/ds	€ 0,16	150 kg/ds	€ 0,18	150 kg/ds	€ 0,25	150 kg/ds	€ 0,18	150 kg/ds	€ 0,16	150 kg/ds	€ 0,26	150 kg/ds
zomersneden	€ 0,10	120 kg/ds	€ 0,10	120 kg/ds	€ 0,13	120 kg/ds	€ 0,13	120 kg/ds	€ 0,14	120 kg/ds	€ 0,21	120 kg/ds	€ 0,14	120 kg/ds	€ 0,16	120 kg/ds	€ 0,20	120 kg/ds
najaarsnede	€ 0,08	120 kg/ds	€ 0,08	120 kg/ds	€ 0,11	120 kg/ds	€ 0,11	120 kg/ds	€ 0,12	120 kg/ds	€ 0,17	120 kg/ds	€ 0,13	120 kg/ds	€ 0,18	120 kg/ds	€ 0,16	120 kg/ds
<i>Biologisch gras</i>																		
voorjaarssnede	gangbaar	150 kg/ds	gangbaar	150 kg/ds	gangbaar	150 kg/ds	€ 0,22	150 kg/ds	€ 0,24	150 kg/ds	€ 0,35	150 kg/ds	€ 0,38	150 kg/ds	€ 0,37	150 kg/ds	€ 0,56	150 kg/ds
zomersneden	+ 10%	120 kg/ds	+ 10%	120 kg/ds	+ 10%	120 kg/ds	€ 0,20	120 kg/ds	€ 0,20	120 kg/ds	€ 0,29	120 kg/ds	€ 0,33	120 kg/ds	€ 0,37	120 kg/ds	€ 0,39	120 kg/ds
najaarsnede		120 kg/ds		120 kg/ds		120 kg/ds	€ 0,17	120 kg/ds	€ 0,18	120 kg/ds	€ 0,25	120 kg/ds	€ 0,30	120 kg/ds	€ 0,38	120 kg/ds	€ 0,34	120 kg/ds
	2012		2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020	
Drogestofprijzen gras	Prijs	Opbrengst	Prijs	Opbrengst	Prijs	Opbrengst	Prijs	Opbrengst	Prijs	Opbrengst	Prijs	Opbrengst	Prijs	Opbrengst	Prijs	Opbrengst	Prijs	Opbrengst
<i>Gangbaar gras</i>																		
voorjaarssnede	€ 0,22	150 kg/ds	€ 0,27	150 kg/ds	€ 0,26	150 kg/ds	€ 0,23	150 kg/ds	€ 0,21	150 kg/ds	€ 0,24	150 kg/ds	€ 0,23	150 kg/ds	€ 0,25	150 kg/ds	€ 0,27	150 kg/ds
zomersneden	€ 0,24	120 kg/ds	€ 0,24	120 kg/ds	€ 0,22	120 kg/ds	€ 0,21	120 kg/ds	€ 0,22	120 kg/ds	€ 0,22	120 kg/ds	€ 0,25	120 kg/ds	€ 0,22	120 kg/ds	€ 0,23	120 kg/ds
najaarsnede	€ 0,21	120 kg/ds	nvt		nvt		nvt		€ 0,17	120 kg/ds	€ 0,18	120 kg/ds	€ 0,18	120 kg/ds	€ 0,19	120 kg/ds		120 kg/ds
<i>Biologisch gras</i>																		
voorjaarssnede	€ 0,39	150 kg/ds	€ 0,37	150 kg/ds	€ 0,47	150 kg/ds	€ 0,31	150 kg/ds	€ 0,45	150 kg/ds	€ 0,48	150 kg/ds	€ 0,50	150 kg/ds	€ 0,49	150 kg/ds	€ 0,47	150 kg/ds
zomersneden	€ 0,47	120 kg/ds	€ 0,34	120 kg/ds	€ 0,39	120 kg/ds	€ 0,28	120 kg/ds	€ 0,46	120 kg/ds	€ 0,50	120 kg/ds	€ 0,50	120 kg/ds	€ 0,48	120 kg/ds	€ 0,46	120 kg/ds
najaarsnede	€ 0,44	120 kg/ds	nvt		nvt		nvt		nvt		€ 0,50	120 kg/ds	€ 0,50	120 kg/ds	€ 0,48	120 kg/ds		120 kg/ds